

FOREBYGGELSE AF EKSTREMISME

EN HÅNDBOGSSERIE

METODER I ARBEJDET MED RADIKALISERING

Indhold

05 Indledning

06 Ekstremisme og radikalisering

14 Forebyggelse på tre niveauer

18 Generel forebyggelsesindsats

22 Specifik forebyggelsesindsats

26 Individorienteret forebyggelsesindsats

41 Bilag 1: Ofte anvendte forkortelser i det forebyggende arbejde

42 Bilag 2: Bekymringskema

44 Bilag 3: Udredningsskema

Forord

Denne publikation er udviklet af Social- og Integrationsministeriet på grundlag af en bred erfaringsindsamling og dialog med kommuner, institutioner, foreninger og enkeltpersoner.

En særlig tak for bidrag og bemærkninger skal rettes til:

- Forebyggelsescenteret, Afdelingen for Forebyggende Sikkerhed, Politiets Efterretningstjeneste
- Professor Tore Bjørgo, Forskningsafdelingen, Politihøgskolen, Norge
- Kriminolog Peter Kruize, Københavns Universitet
- Ph.d. René Karpantschov
- Psykolog Preben Bertelsen, Aarhus Universitet
- Ph.d. Ann-Sophie Hemmingsen
- Cand.mag. Jon A. Olsen
- SSP-Samrådet
- Kriminalforsorgen
- Københavns Kommune
- Aarhus Kommune

Indledning

Mange mennesker har stærke holdninger til samfundsspørgsmål eller sætter spørgsmålstegn ved det etablerede. Den slags engagement er et sundhedstegn i ethvert demokratisk samfund.

Men nogle få gennemgår en radikaliseringsproces, som kan føre til en problematisk og i nogle tilfælde farlig adfærd. For eksempel hvis de motiveret af et ekstremistisk engagement truer, presser eller chikanerer andre, eller hvis de udøver hærværk, vold eller terror.

Både unge og voksne kan gennemgå en radikaliseringsproces. Dette hæfte drejer sig særligt om det forebyggende arbejde med unge, som viser tegn på radikaliserings- eller færdes i ekstremistiske miljøer.

Som fagperson med kontakt til unge har man et medansvar for den enkelte unges trivsel. Dertil kommer hensynet til trygheden og trivselen i de fællesskaber, som den unge indgår i. Det kan være i skolen eller lokalsamfundet. Intolerant og aggressiv adfærd kan sætte trygheden og den gensidige tillid under pres – i både de lokale fællesskaber og det bredere samfundsfællesskab.

Dette hæfte giver eksempler på:

- Årsagerne til, at nogle bliver en del af ekstremistiske miljøer eller forlader dem igen.
- Bekymringstegn og forebyggende handlemuligheder på samfunds-, gruppe- og individniveau.
- Metoder til at fortolke og vurdere umiddelbare iagttagelser og bekymringstegn.
- Metoder til at udrede den enkelte unge og gennemføre en indsats, der kan motivere og støtte positiv forandring.

Se endvidere disse hæfter, som indgår i håndbogsserien “Forebyggelse af ekstremisme”:

- [14 eksempler fra arbejdet med radikaliserings](#)
- [Lokale strategier](#)
- [Relations- og mentorarbejde](#)

Hvem kan bruge dette hæfte?

Hæftets målgruppe er navnlig medarbejdere i det forebyggende SSP-samarbejde mellem skoler, sociale myndigheder og politi. Men andre medarbejdergrupper vil også kunne få nytte af hæftet. For eksempel gadeplansarbejdere, lærere, pædagoger, socialrådgivere, boligsociale medarbejdere, støttepersoner, kontaktpersoner og andre, der i deres arbejde er i kontakt med unge mennesker og deres familier. Hæftet og dets metodeanvisninger tager udgangspunkt i disse medarbejdergrupperes pædagogiske og socialfaglige forudsætninger.

I **bilag 1** finder du en oversigt over ofte anvendte forkortelser for medarbejdertyper og samarbejdsformer i det forebyggende arbejde.

EKSTREMISME OG RADIKALISERING

Ekstremisme og radikalisering

Hvad er ekstremisme og radikalisering?

Der er mange forskellige opfattelser af, hvad ekstremisme og radikalisering er, og forskellige mennesker opfatter den samme adfærd på forskellige måder. I dette hæfte forstås begreberne på denne måde:

“Ekstremisme” betegner nogle miljøer og ideer, der blandt andet kan være karakteriseret ved:

- Forenkede verdensopfattelser og fjendebilleder, hvor bestemte grupper eller samfundsforhold ses som truende.
- Manglende respekt for andre menneskers frihed og rettigheder.
- Ønsket om at skabe et mere “ordnet”, “rent” eller “retfærdigt” samfund – om nødvendigt med udemokratiske midler.
- At man legitimerer eller udøver for eksempel trusler, pres, chikane, hærværk, vold eller terror med henvisning til samfundsforhold, man er utilfreds med.
- Intolerance over for andres synspunkter.

“Radikalisering” betegner en proces, der kan ske gradvist eller mere pludseligt, og som blandt andet kan være karakteriseret ved:

- At en person accepterer ekstremismens idéer og metoder og eventuelt tilslutter sig dens organiserede grupper.
- At der i mange tilfælde sker en intensiv socialisering, bearbejdning og gradvis skarpere retorik i lukkede grupper. Det kan for eksempel ske ved personlige samtaler eller i lukkede chat rooms på internettet.
- At der sker en adskillelse fra de bånd, den enkelte har til normale fællesskaber uden for gruppen. Det kan for eksempel være venner og fritidsaktiviteter.
- At der sker en “dehumanisering”, hvor dem man opfatter som fjender, ikke ses som mennesker, hvilket igen er med til at legitimere voldshandlinger.

Hvorfor kan langt de fleste modstå ekstremisme?

Langt de fleste har en sund skepsis over for ekstremistiske miljøer og ideer, der forsøger at legitimere chikane, hærværk eller vold. De fleste har også moralske og følelsesmæssige barrierer for at påføre andre mennesker skade.

Hvis man gennem sin opvækst, uddannelse og samfundsdeltagelse udvikler kritisk sans, demokratiske kompetencer og tilhørsfølelse til sociale fællesskaber, kan det ydermere være med til at skærpe ens skepsis over for ekstremisme.

Disse faktorer er dog ikke en garanti for, at man ikke ville kunne gennemgå en radikaliseringsproces. Nogle kan have gode demokratiske og sociale kompetencer og alligevel gennemgå en radikalisering. Andre kan have ringe demokratiske og sociale kompetencer, men alligevel være umodtagelige over for ekstremisme. Alt afhænger af de konkrete omstændigheder.

Hvorfor bliver nogle en del af et ekstremistisk miljø?

Forskningen giver ikke enkle og klare svar på, hvorfor radikaliseringsprocesser foregår. Nogle gange kan der være tale om komplicerede processer, hvor mange faktorer spiller ind, og andre gange om mere simple processer, hvor nogle få faktorer er afgørende.

Samfundsforhold, gruppedynamikker og personlige og psykologiske forhold kan alle medvirke til radikaliseringsprocesser.

I det følgende er der en række eksempler på forhold, der kan spille en rolle i en radikaliseringsproces.

Eksempler på samfundsforhold:

- Migration og øget kulturel mangfoldighed, ulige fordeling af økonomiske goder, ufrihed, korruption, diskrimination og væbnede konflikter rundt om i verden er alle eksempler på forhold, der kan bidrage til, at nogle mennesker føler vrede, indignation, at være under pres, at være truet, at være ekskluderet, at være uden for indflydelse eller lignende. Det kan for eksempel være, at man føler sig truet af eller vred over "indvandring", "racisme", "politivold", "spekulanter" eller lignende. Ofte er man ikke kun vred eller indigneret på egne vegne, men på vegne af mennesker i omverdenen, som ses som truede eller lidende, og som man føler sig solidarisk med. For mange kan disse opfattelser føre til, at man engagerer sig politisk på en fredelig og demokratisk måde. Men i nogle få tilfælde kan disse opfattelser bidrage til, at en person udvikler et ekstremistisk engagement, som motiverer forulempende eller voldelig adfærd.
- Ekstremistiske grupper og enkeltpersoner benytter sig af de ovenstående samfundsforhold og følelser i deres propaganda og indsats for at rekruttere andre til deres sag. Ofte bliver fakta, holdninger og påstande blandet sammen til én forenklet og unuanceret forklaring eller udtrykt i ét forenklet fjendebillede. Sammen med de ekstremistiske grupperingers idealer om det "rene samfund", "det retfærdige samfund" m.v. er fjendebilledet med til at skabe et fællesskab, mobilisere til en kamp og legitimere voldelig og anden problematisk adfærd. De ekstreme grupper bruger mange forskellige slags påvirkningskanaler, for eksempel møder, internettet, musik, løbesedler og en til en-samtaler.

"De unge mennesker vokser op i et samfund, som siger, at der er lighed, retfærdighed, stolthed og tolerance, men det er der ikke. Der er racisme. Og så ved de ikke, hvad de skal gøre, og de reagerer sådan, som samfundet har lært dem."

Person med relation til terrordømt

Eksempler på gruppedynamikker:

- Den enkeltes sociale netværk og omgangskreds (både fysisk og på internettet) er af stor betydning for, hvorvidt man udvikler en ekstremistisk tankegang – for eksempel hvis man er en del af en subkultur, hvor opfattelser om uretfærdige eller truende forhold i samfundet anvendes til at legitimere vold.
- I nogle tilfælde bliver man en del af en ekstremistisk gruppe på grund af en eller flere karismatiske personer, som man kender og beundrer.

"Jeg blev styret hen mod de ting, som dem jeg beundrede, var interesseret i. Man vil gerne være en del af samtalerne og den diskurs, de bruger, så jeg talte om de samme ting, som de gjorde, og prøvede at forstå, hvad de sagde, prøvede at forstå det gennem det filter, de har. Man prøver at tage de briller på og se verden gennem dem, og det var helt sikkert fra gruppen, at jeg fik de briller."

Person dømt for politisk motiveret vold

"Vi trænede sammen hver dag, spiste sammen, gik ture sammen. Vi gjorde næsten alt sammen."

Person dømt for terrorplanlægning

Eksempler på personlige og psykologiske forhold:

- Søgen efter status, et forbillede, identitet eller fællesskab. Man søger ind i det ekstremistiske miljø i ønsket om at opleve at høre til og have betydning. For nogle kan der være tale om et personligt projekt, hvor man søger at iscenesætte sig selv. For andre kan det dreje sig om behovet for at få anerkendelse, knytte sociale relationer og være en del af en gruppe.
- Lavt selvværd, at fungere dårligt i skolen, at have vanskeligt ved at få venner, mangle tætte voksenrelationer eller at føle sig fremmedgjort over for de almindelige sociale fællesskaber er eksempler på forhold, der kan forstærke sandsynligheden for, at man søger ind i en ekstrem subkultur.
- Søgen efter spænding, behov for at teste egne grænser og fascination af vold, våben, maskulinitet, militarisme og uniformer kan imødekommes i nogle af de ekstreme fællesskaber.
- En personlig krise kan bidrage til, at man bliver ekstra åben over for ekstreme synspunkter. Det kan for eksempel være at blive udsat for vold, chikane eller diskrimination, at blive forladt af en kæreste, at et familiemedlem dør, eller at man mister sit job.

“Det kunne være skønt at kunne sige, at det kun var af ideologiske grunde, at jeg gjorde det, og at det kun var med det mål for øje. Men det handlede også om status, og det handlede også om accept, og det handlede også om ... når folk springer ud i faldskærm; jeg gjorde dette for at få et “kick”. ”
Person dømt for politisk motiveret vold

Shopping mellem forskellige former for ekstremisme

De senere år har der været flere eksempler på, at personer skifter mellem at knytte sig til venstreekstremistiske miljøer, højreekstremistiske miljøer eller islamistiske miljøer. Her er det ikke den specifikke sag eller ideologi, der er den primære motivation, men for eksempel behovet for at være en del af en gruppe, følelsen af at være i opposition, søgen efter identitet eller fascination af det militante.

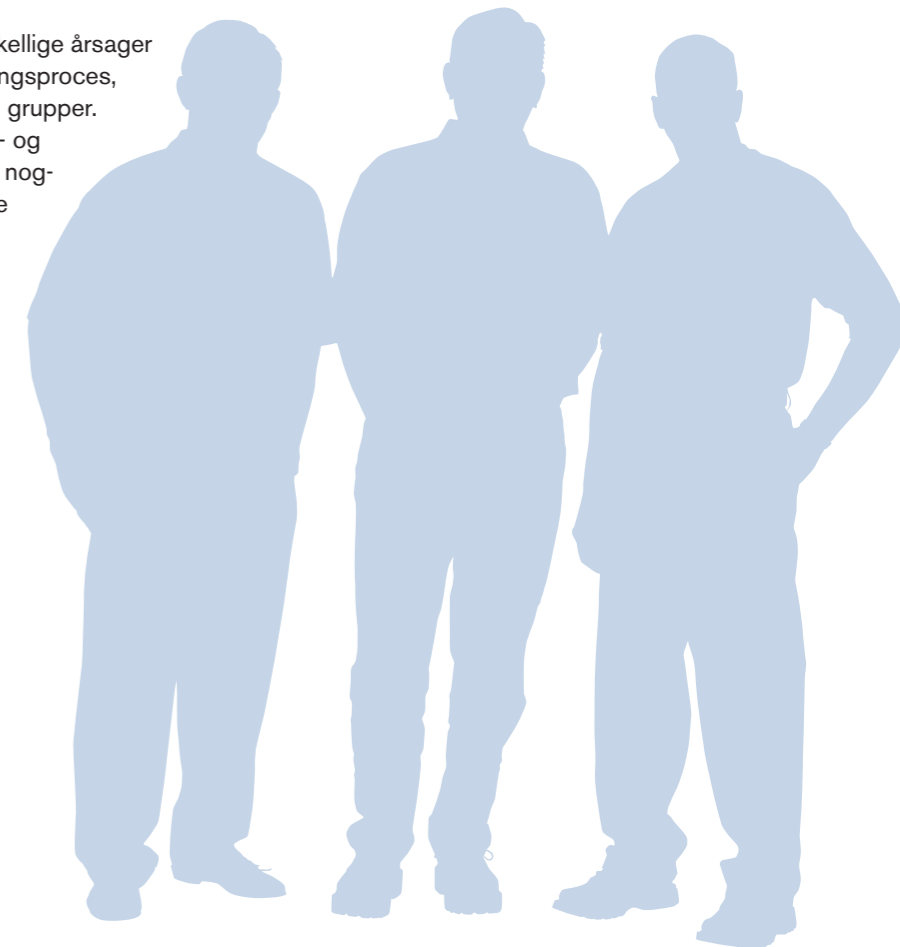
“Noget af det mest overraskende, som kom frem i interviewene, var, at så mange unge havde hoppet fra det ene ekstreme miljø over til modparten – og i nogle tilfælde også tilbage. (...) Det kan virke, som om de, der kæmper sig ud af den ene gruppes magnetfelt, er stærkt udsat for at blive fanget ind af mod-polens magnetfelt.”

Fra: Tore Bjørgo, Yngve Carlsson og Thomas Haaland (2001). *Generalisert hat – polariserte fællesskaber: Om konflikter mellom ungdomsmiljøer i en norsk by*. Oslo: NIBRs Pluss-serie 4-2001.

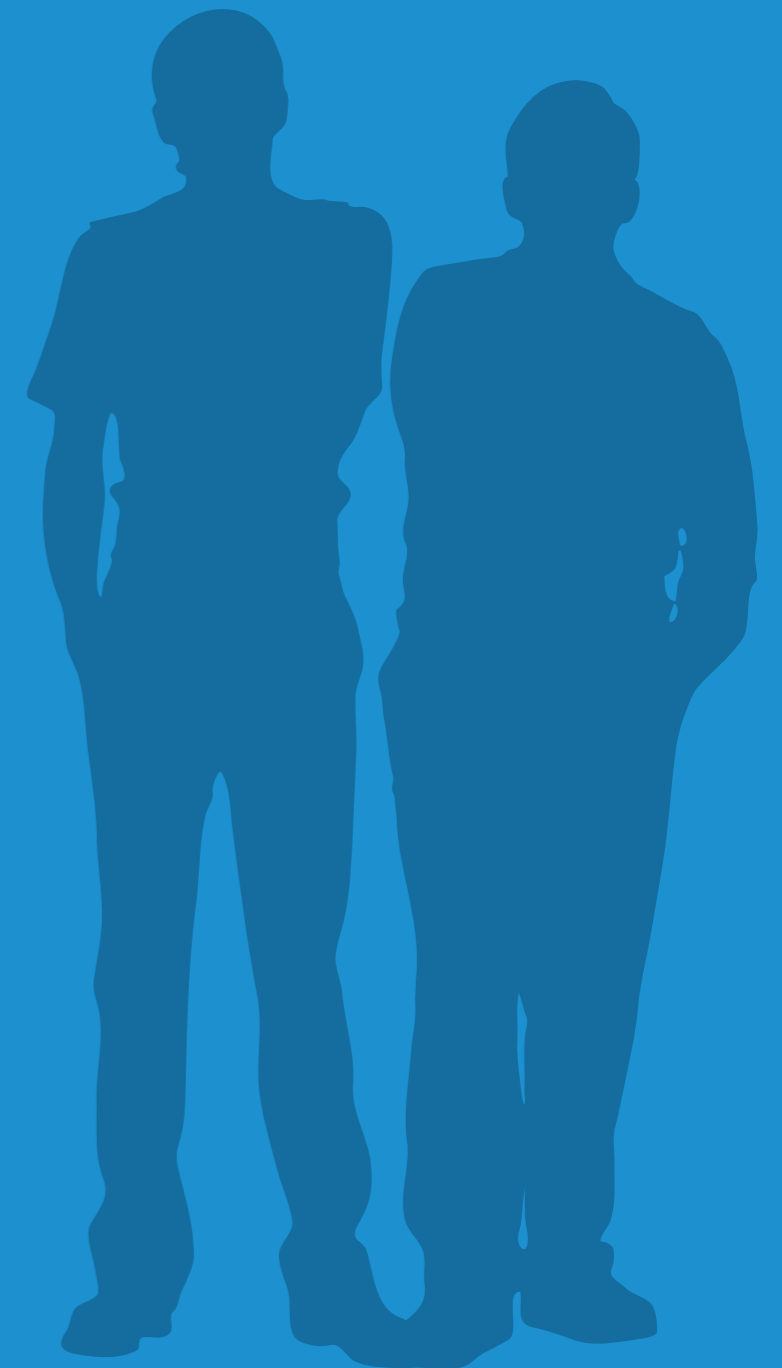
Hvad får nogle til at frigøre sig fra ekstremisme?**Nogle forlader ekstremistiske miljøer af sig selv, for eksempel af nogle af disse grunde:**

- At det ekstremistiske tilhørsforhold ikke længere dækker sociale og psykologiske behov. For eksempel at det ikke længere er relevant for identitetsdannelse eller for at få dækket behovet for at være en del af et fællesskab.
- At tilhørsforholdet til en ekstrem gruppe har for store omkostninger for en selv eller familien. Det kan være i form af retsforfølgelse, fjendskab med andre grupper og stigmatisering i samfundet.
- At der er svagheder i den ekstreme gruppes organisering eller idégrundlag.
- At man er skuffet over ledere eller kammerater i gruppen, som ikke lever op til ens forventninger.
- At der sker samfundsændringer, der gør det ekstremistiske engagement mindre relevant.
- At man mister troen på det legitime i den ekstreme gruppes handlinger. For eksempel at brugen af vold er gået for vidt.
- At man er desillusioneret over, at man opnår for lidt gennem det ekstremistiske engagement.
- At man møder nye mennesker og nye omgivelser, eksempelvis gennem arbejde og uddannelse, som tilbyder nye måder at forstå verden på.
- At man får nye interesser og prioriteringer, for eksempel et ønske om et normalt liv med familie og job uden at være en del af et stigmatiseret eller voldeligt miljø.

Som det fremgår, kan der være mange forskellige årsager til, både at nogle gennemgår en radikaliseringsproces, og at nogle forlader ekstremistiske ideer og grupper. Som oftest er det en kombination af “push”- og “pull”-faktorer, der virker sammen, både når nogle radikaliseres, og når de ændrer opfattelse og trækker sig væk fra ekstremisme. Denne viden er nyttig i arbejdet med at forebygge radikaliserings og støtte unge i at frigøre sig fra ekstremisme.

FOREBYGGELSE
PÅ
TRE
NIVEAUER

Forebyggelse på tre niveauer

Forebyggelse af ekstremisme – bygger på både velkendte og nye metoder

At færdes i ekstremistiske miljøer er en risikoadfærd på linje med for eksempel kriminalitet, misbrug eller aggressiv trafikadfærd; det vil sige adfærd, der umiddelbart eller på længere sigt kan medføre skader på en selv eller andre.

I arbejdet med at forebygge forulempende og voldelig adfærd i forbindelse med ekstremisme kan man derfor se radikaliseringsparameter som et bekymringsparameter på linje med andre bekymringsparametre i det forebyggende arbejde. Man kan også bruge meget af den viden, man har fra arbejdet med at forebygge andre former for risikoadfærd – ikke mindst kriminalitet.

Forebyggende arbejde kan foregå på flere niveauer:

- **Generel forebyggelsesindsats.** Er en bred indsats for alle børn og unge, som især sker i kraft af den danske velfærdsmodel. Det gælder sundhedsplejens hjemmebesøg, udvikling af sociale og kognitive kompetencer i daginstitutioner, demokratisk og almen dannelse i skoler, klubber m.v. Disse indsatser er mål i sig selv, men har samtidig også en betydelig forebyggende effekt i relation til risikoadfærd. Et vigtigt aspekt af forebyggelsen er "løftestangsprincippet". Når man arbejder med alle unge og ikke kun risikogrupper, er det med til at "løfte" nogle af de unge i risikogrupperne. En bred vifte af medarbejdere i skoler, fritids- og ungdomsklubber, daginstitutioner, sundhedsplejen, foreninger, biblioteker m.v. arbejder i denne forstand med generel forebyggelsesindsats.
- **Specifik forebyggelsesindsats.** Er en mere målrettet indsats møntet dels på bestemte problemer, for eksempel misbrug, gaderøverier eller ekstremisme, dels på bestemte grupper af udsatte unge med risikoadfærd. Indsatsen er typisk ungdomspædagogisk og ressourceorienteret og sigter på at tilbyde attraktive alternativer. Lærere, socialarbejdere og politifolk, der indgår i SSP-samarbejdet, samt gade- og klubmedarbejdere m.fl. arbejder på det specifikke niveau.
- **Individorienteret forebyggelsesindsats.** Er en indsats rettet mod den enkelte unge, der udviser risikoadfærd. Indsatsen går ofte hånd i hånd med indsatsen over for en gruppe. Indsatsen kan eksempelvis dreje sig om udredning og tilrettelæggelse af tilbud og foranstaltninger som tilknytning af en mentor eller støtteperson og hjælp til arbejde og uddannelse. Pædagoger, socialrådgivere, kontaktpersoner, mentorer, medarbejdere i PSP-samarbejdet og PPR er alle medarbejdergrupper, der arbejder med den enkelte unge.

Med udgangspunkt i de tre forebyggelsesniveauer gennemgås i det følgende en række metoder, hvis effekt især er blevet afprøvet og målt i relation til forebyggelse af kriminalitet, misbrug og lignende, mens de kun i ringe grad er blevet prøvet og vurderet i relation til forebyggelse af ekstremisme.

Det antages imidlertid, at de samme tiltag, for eksempel almen dannelse gennem skolegang (generel forebyggelse) og relationsarbejde med udsatte unge (specifik og individorienteret forebyggelse), også har en effekt i relation til forebyggelse af ekstremisme.

Derfor vil professionelle med ungekontakt finde mange værktøjer i dette hæfte, som de allerede kender fra det almindelige forebyggelsesarbejde. Men samtidig er der også nye elementer for at tage højde for de særlige omstændigheder, der gælder i forbindelse med radikaliserings og ekstremisme.

Vurdér risikoen ved at handle og ved at være passiv

Især i den specifikke og den individorienterede indsats bør der foretages en afvejning af mulige konsekvenser både ved at foretage en indsats og ved ikke at gøre det. I denne afvejning kan indgå hensyn som for eksempel:

- Risikerer man at gøre problemet større og stigmatisere de unge yderligere ved at gennemføre indsatsen? Vil de unge for eksempel blot tolke indsatsen som en bekræftelse af, at myndighederne "overvåger og forfølger dem"?
- Risikerer man at opløse grupper eller marginalisere individer, der varetager vigtige sociale funktioner, som måske dæmper op for noget mere alvorligt?
- Risikerer man at fejlbedømme unges adfærd ved at se bort fra dens kontekst? For eksempel kan ydre symboler som tatoveringer eller tøjstil være et mere sandsynligt tegn på ekstremisme i et miljø, hvor disse symboler ligger langt fra normen, end i et miljø, hvor de anvendes af mange og anses for normale.
- Risikerer man, at der sker en forværring af problemet, hvis man intet foretager sig?
- Risikerer man at gøre en bekymrende eller generende adfærd normal og accepteret, hvis man forholder sig passiv?

GENEREL

FOREBYGGELSESINDSAT

Generel forebyggelsesindsats

Bekymringstegn

Der er flere typer af bekymringstegn, som kan indikere behovet for en styrket generel indsats i for eksempel boligområder eller hele byer og samfund. Nogle af de bekymringstegn, der kan give anledning til en indsats, er:

- At mange giver udtryk for en følelse af utryghed.
- At mange udviser ringe gensidig tillid og ringe tillid til samfundets institutioner.
- At der forekommer vold, hærværk eller anden kriminalitet, der er rettet mod bestemte institutioner eller grupper af mennesker.
- At mange giver udtryk for at føle sig diskrimineret eller dårligt behandlet.
- At der forekommer social udstødelse af bestemte individer eller samfundsgrupper.

For at skabe overblik over mulige bekymringstegn i et område kan man kortlægge, hvordan områdets medarbejdere med borger- og ungekontakt opfatter de lokale udfordringer med tryghed, intolerance, ekstremisme og lignende.

Se hæftet **Værktøjer til kortlægning af lokale udfordringer**, der er en del af håndbogs-serien "Forebyggelse af ekstremisme".

En anden mulighed er at foretage en trygheds- eller trivselsmåling blandt beboere i et område. Se for eksempel www.naboskabet.dk.

Sådanne kortlægninger og målinger af forskellige gruppers opfattelser kan efter behov suppleres med "hårde data" i form af statistikker om for eksempel demografi, anmeldt kriminalitet og sociale forhold.

Handlemuligheder

For at styrke den generelle forebyggelsesindsats kan der blandt andet arbejdes med:

- **Boligsocial indsats.** Udvikl boligsociale indsatser med fokus på social sammenhængskraft. Dette kan med fordel gøres gennem et helhedsorienteret og tværsektorielt samarbejde mellem kommune, politi, boligselskaber m.v. Indsatserne kan med fordel tage afsæt i en ressourcebaseret tilgang og forankres hos beboerne og lokale initiativer som forældrenetværk, frivillige gadeplansarbejdere, foreninger og det lokale erhvervsliv.
- **Medborgerskab og inklusion.** Udvikl indsatser og pædagogisk praksis inden for medborgerskab og inklusion i skoler og fritidstilbud. Søg at styrke elevernes ansvarlighed, trivsel, sammenhold og kompetencer inden for kritisk tænkning, kommunikation, empati, identitet, refleksion, konfliktløsning og lignende. Der kan for eksempel arbejdes med skolens overordnede ledelsespolitik, elevdemokrati, "klassens tid", spilleregler for, hvordan man opfører sig over for hinanden, og tilrettelæggelse af demokratifremmende undervisningsforløb med dilemmaøvelser.

- **Kritisk brug af internet og sociale medier.** I skolerne kan der sættes fokus på internetkompetencer, så eleverne forholder sig kritisk til det, de møder på nettet – både i sociale medier og på hjemmesider. Søg svar på spørgsmål som "hvem har lavet denne hjemmeside og hvorfor?" og "hvordan argumenteres der på siden?".
- **Debatarrangementer.** Brug debatskabende forumteatre, og få besøg af lokalpolitikere, oplægsholdere, rollemodeller eller andre, der kan gå i dialog om emner, som optager eller frustrerer de unge.
- **Forældrenetværk.** Styrk skole-hjem-samarbejdet, og etabler forældrenetværk, der kan udveksle gode råd og bekymringer og skabe fælles holdninger til de unges adfærd.
- **Reciproke netværk.** En undervisningsmetode, der søger at stimulere sammenhold og social kapital i en skoleklasse ved at skabe gensidig anerkendelse og udvikle nye venskaber eleverne imellem. Elever med forskellige kompetencer og baggrunde hjælper hinanden i små netværk, så alle oplever at være såvel "giver" som "modtager" af sociale eller faglige kompetencer. Der er megen læring forbundet med begge roller, så metoden sigter ikke blot på at styrke udsatte unge, men hele fællesskabet.
- **Social pejling.** Engager skoleelever i øvelser om "sociale overdrivelser" og "flertalsmisforståelser". Unge ofte overdrevne opfattelser om andre unges risikoadfærd kan erfaringsmæssigt forøge risikoadfærden hos den enkelte. Ved at gøre de unge opmærksomme på, at deres forestillinger ikke stemmer overens med virkeligheden, kan man medvirke til at forebygge risikoadfærd.
- **Bearbejdelse af stereotyper.** Bearbejd eventuelle stereotype opfattelser blandt professionelle, forældre og de unge selv, for eksempel at alle problemer blandt bestemte unge skyldes kulturelle forhold, at de unge fastholdes af en social arv, og at de unge er "ofre" eller "kriminelle".

Find mere information om generel forebyggelsesindsats på www.sm.dk og www.dkr.dk.

SPECIFIK

FOREBYGGELSESINDSATS

Specifik forebyggelsesindsats

Bekymringstegn

Bekymringstegn i relation til mulig ekstremisme i ungdomsmiljøer har ofte at gøre med en kollektiv adfærdændring fra én tilstand til en anden. Ændringen giver sig ofte udtryk i synlige forandringsstegn, som det er muligt at forholde sig til som professionel, for eksempel i den daglige dialog med de unge. Bekymrende ydre forandringsstegn, der muligvis kan være relateret til ekstremisme blandt unge, kan være:

- At de unge ønsker at signalere holdninger og budskaber ved at benytte sig af totalitære "brands" og symboler.
- At de unge giver udtryk for konspirationsteorier, forenkede fjendebilleder, had mod bestemte grupper og lignende.
- At de unge argumenterer for, at det under visse omstændigheder er i orden at anvende vold for at ændre ting i samfundet.
- At de unge forlader hidtidige fritidsinteresser og venskaber og i stedet får dækket deres behov for samvær, identitet m.v. i et fællesskab, der udviser nogle af de ovennævnte tegn.

At en gruppe unge udviser et eller flere bekymringstegn, er ikke nødvendigvis ensbetydende med, at der er tale om "radikalisering" eller "ekstremisme", men det kan være en anledning til at foretage en nærmere vurdering og eventuelt iværksætte en indsats over for de unge.

Se også afsnittet om individorienteret forebyggelse, der indeholder en udbygget beskrivelse af bekymringstegn.

Handlemuligheder

En række værktøjer kan anvendes i det forebyggende og ungdomspædagogiske arbejde med grupper og ungdomsmiljøer. Disse vil også kunne anvendes over for ekstremistiske ungdomsmiljøer.

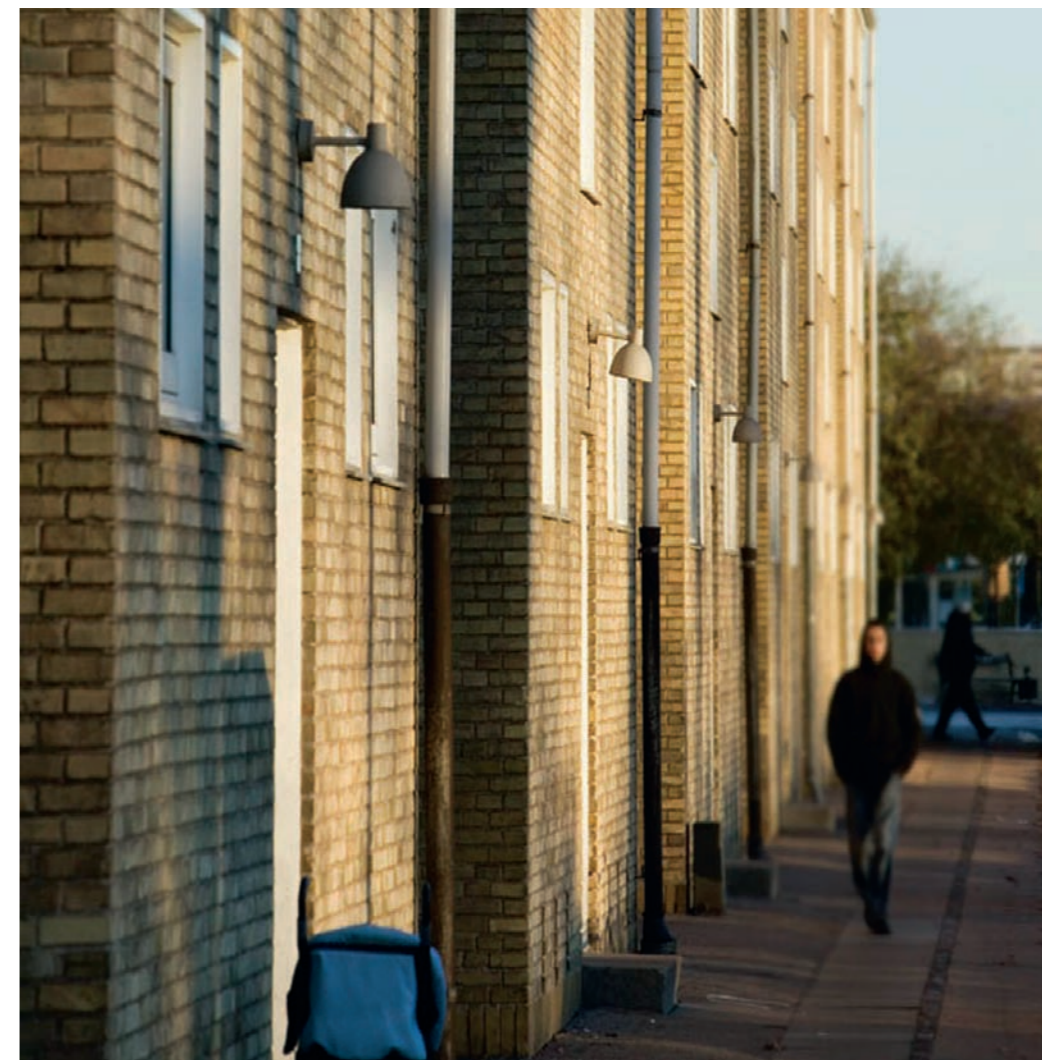
- **Afdæk de unges behov og motivation.** Forsøg at afdække, hvilke behov de unge søger at få opfyldt i et ekstremistisk miljø, som de ikke kan få opfyldt i mere normale sammenhænge. Det kan for eksempel være behovet for spænding, behovet for at være en del af et socialt fællesskab eller ønsket om at ændre forhold i samfundet.
- **Skab relationer til små grupper med samme motivation.** Søg at opbygge relationer til mindre grupper på for eksempel to til fire unge med samme motivation og behov. Gennem relationsarbejdet skal de unge udfordres, motiveres og anvises attraktive alternativer.

→ **Arbejd med gruppens yderste lag.** "Peel the group" er en metode, der fokuserer på "medløbere" og andre perifert tilknyttede medlemmer af gruppen. Disse vil ofte have mindst investeret i gruppen, ligesom deres ideologiske engagement fylder mindre end hos lederne i gruppen. De personer, der er i det yderste lag, vil derfor ofte være de letteste at påvirke. Dette kan medarbejdere i det forebyggende arbejde nyttiggøre ved at anviser nye og mere hensigtsmæssige strategier for de unge.

→ **Arbejd med gruppens kerne.** En anden strategi er at arbejde med gruppens ledende medlemmer. Jo mere centralt placerede personer, man kan skabe relationer til og påvirke i en positiv retning, jo mere vil det kunne påvirke den samlede gruppe i en positiv retning.

→ **Dan forældre- eller familienetværk.** De unge føler sig som regel knyttet til eller ansvarlige over for deres familier, ligesom familierne føler sig ansvarlige over for de unge. Ved at bringe familierne til en gruppe af særligt udsatte unge i indbyrdes kontakt er der mulighed for at diskutere den fælles bekymring for de unge og skabe enighed om en fælles tilgang til at støtte dem i at søge nye veje.

Se endvidere afsnittet om "Sådan kan der tilrettelægges en udredning og støttende indsats". Her gives eksempler på, hvordan man kan arbejde med risikofaktorer, beskyttende faktorer, motivationsfaktorer, ideologiske faktorer og barrierer. Se tillige hæftet [Relations- og mentorarbejde](#).

INDIVIDORIENTERET

FOREBYGGELSESINDSATS

Individorienteret forebyggelsesindsats

Bekymringstegn

Mange kommuner har udarbejdet vejledninger om bekymringstegn og handlemuligheder i forbindelse med kriminalitet, misbrugsproblemer og lignende. Nedenstående kan ses som et supplement til dette og vil eventuelt kunne indarbejdes i eksisterende vejledninger.

Der findes ikke en opskrift eller liste over bekymringstegn, der med sikkerhed betyder, at en person er inde i en radikaliseringsproces. Alt afhænger af en vurdering i det enkelte tilfælde.

Dog kan man sige, at hvis en række adfærdsændringer eller bekymrende tegn optræder på samme tid, kan der være grund til at undersøge det nærmere eller drøfte bekymringen med den unge, den unges familie, kolleger, ledelse eller SSP.

Bekymringstegn kan for eksempel dreje sig om:

Adfærd

- Den unge opsøger hjemmesider, litteratur eller film med voldelige/ekstreme budskaber.
- Den unge er involveret i bekymrende begivenheder, for eksempel voldelige sammenstød eller deltagelse i møder med ekstremistiske budskaber.
- Den unge benytter sig af totalitære symboler, for eksempel ved sin påklædning, tatoveringer og plakater på sit værelse.
- Den unge er involveret i vold, kriminalitet eller anden alvorlig risikoadfærd.

Holdninger

- Den unge giver udtryk for intolerance over for andres synspunkter, afviser demokratiske principper eller er moraliserende og prøver at pådutte andre sin overbevisning.
- Den unge giver udtryk for konspirationsteorier, simple fjendebilleder og had mod bestemte grupper. Det kan være "jøder", "muslimer", "danskere", "kapitalister", "indvandrere", "homoseksuelle" eller andre.
- Den unge argumenterer for "absolutte løsninger", for eksempel at en bestemt gruppe skal fjernes, eller at noget skal bombes.
- Den unge søger at legitimere disse holdninger ved at give udtryk for indignation over forhold i samfundet eller i verden.

Relationer

- Den unge er isoleret eller splittet i forhold til familien.
- Den unge får nye venner og har relationer til personer eller grupper, der giver anledning til bekymring, eventuelt personer, som er kendt for kriminalitet eller ekstreme holdninger.
- Den unge har givet afkald på hidtidige venner og fritidsaktiviteter.

Bekymrende tegn kan vise sig på mange måder og betyde mange ting

Bekymrende adfærd kan vise sig på mange måder og over for mange forskellige slags medarbejdere. Det kan være medarbejderen i ungdomsklubben eller lektiecafeen, der bemærker en ungs adfærd på internettet. Det kan være forældre, der henvender sig til en lærer om noget bekymrende, deres barn har sagt eller gjort. Eller det kan være en gadeplansmedarbejder, der ser bekymrende ændringer hos bestemte unge i et boligområde.

Her er det vigtigt at bruge sin faglighed til at tolke det, man ser og hører. Som professionel må man spørge sig selv, om den ungs adfærd kan være udtryk for et råb om opmærksomhed, et trivselsproblem og/eller en naturlig dannelsesproces, hvor den unge afprøver sin identitet og fascineres af forskellige subkulturer.

Under alle omstændigheder er bekymringstegn alene udtryk for nogle umiddelbare observationer. Hvorvidt den unge faktisk er inde i en radikaliseringsproces, kan man i mange tilfælde kun finde ud af gennem en nærmere udredning.

Se også afsnittet "Sådan kan der tilrettelægges en udredning og støttende indsats".

Handlemuligheder

Handlemulighederne over for den enkelte unge omfatter, dels hvordan man kan følge op på sin umiddelbare bekymring, dels hvordan der, hvis der er grundlag for det, kan tilrettelægges en udredning og en støttende indsats for den unge.

Sådan kan du følge op på din umiddelbare bekymring

I **bilag 2** finder du et **Bekymringsskema**, som du kan bruge til at notere og vurdere forskellige bekymringstegn for derved at skabe grundlag for en eventuel videregående indsats over for den unge. Dette kan du også bruge til at vurdere risikoen ved at iværksætte eller ikke iværksætte bestemte tiltag.

Alt efter hvordan bekymringstegnene og den unges situation vurderes, er der flere muligheder:

- **Gå i dialog.** Som lærer, pædagog eller anden professionel tæt på den unge bør du så vidt muligt bruge din pædagogiske faglighed til at opbygge tillidsfulde relationer og gå i dialog med den unge, forældrene eller andre omkring den unge. I nogle tilfælde kan der være behov for, at dialogen sker gennem en anden person, som den unge har tillid til. Se også hæftet **Relations- og mentorarbejde**, som indgår i håndbogserien "Forebyggelse af ekstremisme".
- **Tal med din leder eller dine kolleger.** Brug de pædagogiske og faglige ressourcer, du har omkring dig. Det er vigtigt ikke at overreagere, men at få forskellige synspunkter frem om, hvorvidt der skal gøres noget, og i givet fald hvem der bringer sagen videre.
- **Afhold et tværfagligt møde.** Hvis man er bekymret for, om en ung er, eller er i risiko for at blive, involveret i ulovlige handlinger i forbindelse med sit ekstremistiske engagement, kan der afholdes et tværfagligt møde for at identificere de udfordringer og ressourcer, der er i relation til den enkelte unge. Det kan være i regi af SSP-samarbejdet mellem skoler, sociale myndigheder og politi. Hvis den unge er over 18 år, kan man eventuelt involvere Ungdommens Uddannelsesvejledning. Hvis det drejer sig om unge over 18 år, som viser tegn på psykiske helbredsproblemer eller personlighedsafvigelser, kan et møde med fordel holdes i regi af PSP-samarbejdet mellem politi, sociale myndigheder og psykiatrien.
- **Afhold et netværksmøde med involvering af familien.** Ved at mobilisere både de professionelle og de nærmeste relationelle og familiemæssige netværk omkring den unge er der mulighed for at udvikle en stærk indsats, hvor familien tager ejerskab for problemerne og løsningerne.
- **Afhold bekymringssamtale.** Hvis den unge har begået konkrete handlinger, som er "på kant" med loven, kan der afholdes en bekymringssamtale med den unge og forældrene. Det er normalt politiet, der indkalder til samtalen, som med fordel kan afholdes i samarbejde med den lokale SSP-koordinator. En bekymringssamtale vil oftest være meget direkte og konfronterende. I visse tilfælde kan dette være en effektiv måde at få den unge til at sætte spørgsmålstegn ved sin egen adfærd og styrke forældrenes rolle i at løse problemet.

→ **Underret kommunen, hvis det er begrundet.** Hvis du i din kontakt med unge under 18 år får kendskab til, at en ung har alvorlige trivselsproblemer i forbindelse med ekstremisme og dermed har behov for særlig støtte efter servicelovens regler, har du som professionel med ungekontakt pligt til at underrette kommunen om det. Se også boksen om serviceloven sidst i dette hæfte.

→ **Anmeld til politiet, hvis det er begrundet.** Hvis du har begrundet mistanke om, at der er sket eller vil ske ulovlige handlinger med baggrund i den unges tilknytning til ekstremisme, bør du melde det til politiet i dit område.

→ **Lav en udredning og en støttende indsats for den unge.** Hvis de professionelle iagttagelser af den unge giver anledning til det, kan der arbejdes videre med en nærmere udredning og eventuelt en samlet støttende indsats for den unge. Se næste afsnit.

Udveksling af personfølsomme oplysninger

Hvis forskellige myndigheder ønsker at udveksle oplysninger om en ung person, skal der som udgangspunkt indhentes samtykke fra dem, der har forældremyndigheden, hvis den unge er under 18 år, og fra den unge selv, hvis den unge er over 18 år. Inden for SSP-, PSP- og SSD-samarbejderne er der dog lovhjemmel til at udveksle oplysninger uden samtykke, hvis væsentlige hensyn taler for det, og betingelserne i de relevante bestemmelser i øvrigt er opfyldt.

Sådan kan der tilrettelægges en udredning og støttende indsats

En udredning af den unge kan hjælpe de professionelle til at finde frem til, om den unge er så påvirket af ekstremistiske tanker eller er så tæt knyttet til et ekstremistisk fællesskab, at det står i vejen for den unges trivsel eller trygheden i den unges omgivelser.

Omvendt kan udredningen også vise, at problemet ikke er så stort som først antaget.

For at lave en udredning kan SSP-konsulenten, AKT-læreren eller lignende fagperson indkalde de professionelle, der til daglig arbejder med den unge, til et netværksmøde, hvor følgende punkter kan søges afklaret og vurderet:

- **Risikofaktorer**
- **Beskyttende faktorer**
- **Motivationsfaktorer**
- **Ideologiske faktorer**
- **Barrierer**

Disse faktorer, og hvordan man kan arbejde med dem, uddybes og forklares i de følgende afsnit og i hæftet **Relations- og mentorarbejde**. Men generelt kan man sige, at det drejer sig om at skabe en relation til den unge, at gå i dialog om den unges livssituation og at søge at motivere til positiv forandring.

Risikofaktorer

Risikofaktorer er personlige, familiemæssige eller sociale omstændigheder, som erfaringsmæssigt øger sandsynligheden for, at en person er modtagelig for uønskede påvirkninger. De er derfor modsætningen til beskyttende faktorer, som der gives eksempler på nedenfor. Studier af risikofaktorer og beskyttende faktorer kendes især fra forskning om kriminalitet.

At en person "scorer højt" på risikofaktorer, er naturligvis ikke ensbetydende med, at personen er kriminel eller inde i en radikaliseringsproces. Tilsvarende kan der være personer, som "scorer lavt" på risikofaktorer, som tiltrækkes af kriminelle eller ekstremistiske miljøer.

Her er nogle eksempler på risikofaktorer:

Personlige

- Lav frustrationstærskel – bliver let frustreret over modgang hos en selv eller hos grupper, man identificerer sig med.
- Ringe kompetencer inden for problemløsning, ræsonnement og refleksion.
- Psykiske helbredsproblemer og personlighedsafvigelse.
- Misbrugsproblemer.

Familiemæssige

- Ringe tilknytning til familien.
- Familien er dårligt fungerende, for eksempel på grund af ringe forældreevne.
- Sociale problemer i familien.
- Psykiske helbredsproblemer i familien.
- Vold eller andre former for omsorgssvigt i familien.
- Forældrene eller andre familiemedlemmer har fjendtlige holdninger til samfundet eller viser sympati for ekstremistiske idéer eller grupper.

Sociale

- Negative påvirkninger blandt den unges venner og omgangskreds.
- Ringe tilknytning til og få relationer i sociale fællesskaber som skole, arbejde og foreninger.

Beskyttende faktorer

Her er nogle eksempler på beskyttende faktorer, som mindsker modtageligheden for uønskede påvirkninger:

Personlige

- Høj frustrationstærskel – bliver ikke let frustreret over modgang hos en selv eller hos grupper, man identificerer sig med.
- Gode kompetencer inden for problemløsning, ræsonnement og refleksion.
- Psykisk robusthed.

Familiemæssige

- God tilknytning til familien.
- Familien er velfungerende.
- Forældrene eller andre familiemedlemmer har positive holdninger til samfundet og viser eventuelt afstandtagen over for ekstremistiske idéer.
- Forældrene eller andre familiemedlemmer har ressourcer til at støtte den unge på en positiv måde.

Sociale

- Positive relationer og ressourcer blandt den unges venner og omgangskreds.
- Den unge har en kæreste.
- God tilknytning til og positive relationer i sociale fællesskaber som skole, arbejde og foreninger.

Arbejd med at styrke de beskyttende faktorer og dermed reducere risikofaktorenes betydning

For eksempel:

- Ved at arbejde med hele familiens eventuelle sociale problemer og ved at fremme, at familien støtter den unge mest muligt.
- Ved at hjælpe den enkelte unge til bedre sociale relationer, for eksempel ved at fremme dialog og samvær i den unges skoleklasse eller ved at understøtte den unges deltagelse i fritidstilbud.
- Ved at styrke den unges evne til at håndtere vrede, frustration eller psykiske helbredsproblemer, for eksempel ved at henvise den unge til terapi eller relevante kurser.
- Ved at benytte øvelser i skoleundervisningen, der kan styrke den enkeltes evner for problemløsning og refleksion. For eksempel øvelser, hvor eleverne skal argumentere for forskellige synspunkter eller tage stilling til vanskelige dilemmaer.

Motivationsfaktorer

Langt de fleste mennesker har de samme grundlæggende behov, som dog har forskellig vægt og motiverer menneskers adfærd på forskellige måder.

Her er nogle eksempler på behov, der påvirker menneskers motivation:

- Søgen efter identitet.
- Behov for fællesskab.
- Behov for anerkendelse.
- Behov for at skabe mening (for eksempel mening med tilværelsen).
- Behov for at gøre en forskel.
- Behov for kontrol – over andre eller over eget liv.
- Behov for et forbillede.
- Behov for spænding.
- Behov for beskyttelse.

Sådanne grundlæggende behov er helt legitime. Men som motivationsfaktorer kan de rumme både et konstruktivt og et destruktivt potentiale. Afhængigt af omstændighederne vil de samme grundmotiver kunne føre én person ind i et positivt forløb med styrkede handlekompetencer og samfundsdeltagelse og en anden person ind i et negativt forløb i et kriminelt eller ekstremistisk miljø. I arbejdet med motivation skal man altså være opmærksom på, at de samme grundlæggende motiver kan rumme forandringspotentiale i både negativ og positiv retning.

Se også afsnittet "Hvorfor bliver nogle en del af et ekstremistisk miljø?".

Arbejd med at aktivere den unges motivation på en positiv og legitim måde

Eksempler:

- Den unge har identitetsmæssige eller sociale behov, der for eksempel kan imødekommes ved at gå i dialog om eksistentielle emner eller ved at hjælpe den unge ind i nye sociale fællesskaber via job, uddannelse, klubtilbud eller foreningsdeltagelse.
- Den unge har behov for spænding, der for eksempel kan imødekommes ved at involvere den unge i fysisk udfordrende sport eller tilskynde den unge til en action-præget uddannelse som brandmand, ambulancefører eller politibetjent.
- Den unge har et samfundsengagement, der for eksempel kan imødekommes ved at tilskynde den unge til at deltage i socialt eller humanitært hjælpearbejde i Danmark eller udlandet.

Ideologiske faktorer

Hvis en ung færdes i ekstremistiske miljøer, enten fysisk eller på internettet, er det relevant at interessere sig for den unges ideologiske ståsted. Man bør ikke kaste sig ud i diskussioner om ideologi og samfundsforhold som det første, med mindre den unge selv bringer det på banen. Som hovedregel bør der først arbejdes på at skabe en tillidsfuld relation, udforske den unges livssituation og arbejde med den unges motivation. Alene dette kan i nogle tilfælde være nok til, at den unge begynder at se det ekstremistiske miljø som mindre attraktivt og et almindeligt ungdomsliv som mere attraktivt.

Men der kan i mange tilfælde også være behov for at udfordre den unges antagelser og argumenter. For at blive klogere på den unge kan man derfor søge at afdække de ideologiske faktorer, der er på spil.

Som hovedregel bør man søge at få den unge selv i tale, men man kan også søge information og samarbejde hos familie, venner og professionelle, der kender den unge.

Man kan for eksempel undersøge:

- **Drivkraft.** Hvad driver den unge, for eksempel frustration eller indignation? Kan den unges adfærd og holdninger ses som en del af en bredere reaktion på forhold i samfundet eller verden?
- **Verdensopfattelse.** Giver den unge udtryk for polariserede fjendebilleder eller konspirationsteorier, som tegner et billede af verden som styret af onde kræfter?
- **Retorik.** Giver den unge udtryk for sympati for absolutte løsninger som afskaffelse af demokratiet, terror eller vold mod bestemte befolkningsgrupper?
- **Legitimering.** Fremsætter den unge argumenter, som "retfærdiggør" terror, vold eller andre ulovlige handlinger?
- **Konsistens.** Har den unge en sammenhængende og dyb forståelse eller en usammenhængende og overfladisk forståelse af den ideologi, som det drejer sig om?
- **Engagement.** Virker den unge personligt ansvarlig og forpligtet af "sagen"?
- **Konsekvenser.** Hvilke konsekvenser har den unges ideologiske holdninger på relationer til familie, venner og klassekammerater, deltagelse i lokalsamfundet, fremtidsmuligheder m.v.?

Arbejd med den unges ideologiske engagement

- Undersøg konsistensen af det ideologiske engagement. Hvis den unges ideologiske tænkning er meget usammenhængende og overfladisk, er det nok andre faktorer, man skal interessere sig for.
- Husk, at den unges ideologiske engagement ofte er forbundet med stærke følelser. Forsøg at virke neutral og udforskende, frem for styrende og konfrontatorisk. Tilkendgiv respekt, og skab rum for, at den unge selv udforsker sine holdninger og synspunkter. For eksempel ved at tage det alvorligt, hvis den unge er indigneret over forhold i samfundet, eller ved at anerkende eventuelle positive sider af ideologien.
- Hvis den unge viser tvivl om dele af ideologien, kan du benytte det som en åbning til at argumentere og opstille konstruktive alternativer. Du kan i den forbindelse pege på de negative sider af det ekstremistiske engagement, for eksempel at den unge begrænser sine egne muligheder, eller at der er negative reaktioner vendt mod den unge eller mod dem, der står den unge nær.
- Hvis den unge virker ligeglad med negative reaktioner og ikke oplever, at der er en væsentlig omkostning forbundet med det ideologiske engagement, kan det være vanskeligt at arbejde med dette. I denne situation kan det være en god idé i første omgang at fokusere på den unges sociale livssituation.

Barrierer

Uanset om den unge ønsker at forlade en ekstremistisk gruppe eller ej, kan der være barrierer for at gøre det. Her kan der være behov for at afdække disse barrierer og hjælpe den unge med at håndtere dem.

Barrierer kan for eksempel være:

- Pres fra andre i gruppen.
- Oplevelsen af at være stigmatiseret.
- Frygt for fjender uden for gruppen.
- Fysiske identitetsmarkører, eksempelvis tatoveringer.
- Økonomisk utryghed.

Arbejd med de barrierer, der hæmmer den unge i at forlade det ekstremistiske miljø

- Der kan arbejdes med at overvinde gruppepres og følelser af stigmatisering eller frygt ved at støtte den unge mentalt og ved at understøtte skabelsen af nye sociale relationer via uddannelse, foreninger, klubtilbud og lignende.
- Frygt for fjender i eller uden for gruppen kan også afhjælpes ved, at den unge tilbydes beskyttelse og eventuelt understøttes i at etablere sig i et nyt miljø.
- Den unge kan understøttes i at skabe sig en ny stil eller at få tatoveringer fjernet.
- For at overvinde økonomisk utryghed kan den unge hjælpes til uddannelse eller arbejde.

Opsummerende kan der i arbejdet med den unge sættes fokus på:

- Hvordan beskyttende faktorer kan aktiveres og kompensere for risikofaktorer.
- Hvordan den unges motivation kan bearbejdes og bruges positivt.
- Hvordan ekstreme og voldslegitimerende ideologiske forestillinger kan udfordres.
- Hvordan fysiske, psykiske eller sociale barrierer kan overvindes.

Sådan kan udredningen gribes an

Som tidligere nævnt vil rammen omkring arbejdet med at udrede den unge typisk være et netværksamarbejde mellem forskellige professionelle omkring den unge. I **bilag 3** findes et **Udredningsskema**, som kan benyttes til dels at udrede risiko- og beskyttende faktorer, motivationsfaktorer, ideologiske faktorer og barrierer, dels at afklare handlemuligheder.

Med udgangspunkt i skemaet kan der efter behov planlægges og organiseres en støttende indsats, der kan skabe forbedringer i den unges tilværelse, herunder forebygge mulig radikaliserings eller støtte en ung i at frigøre sig fra ekstremisme.

Sådan kan den støttende indsats gribes an

Det videre arbejde med en støttende indsats for den unge kan eksempelvis omfatte stillingtagen til:

- **Deltagere.** Hvilke fagpersoner, myndigheder og eventuelt foreninger bør inddrages? Bør man eventuelt inddrage forældre eller andre i den unges familie og øvrige netværk?
- **Relations- og mentorarbejde.** Bør der tilrettelægges en egentlig målrettet personlig relation og dialogindsats med udgangspunkt i for eksempel tilknytning af en kontaktperson, støtteperson, mentor eller lignende?
- **Praktisk og social støtte.** Bør der ydes hjælp til for eksempel job, uddannelse, foreningsdeltagelse eller egen bolig? Bør der tilrettelægges opsøgende arbejde i familien, forældreundervisning eller lignende?

→ **Personlig plan.** Navnlig i forbindelse med et mentorforløb kan der med fordel udarbejdes en "personlig plan" sammen med den unge. En personlig plan bygger på en forståelse af, at kun den unge selv kan ændre sit liv. Mentor skal derfor sammen med den unge bruge redskabet til at afdække den unges ønsker og drømme og derigennem skabe motivation for forandring. Det kan være små som store forandringer i den unges liv. For eksempel at få det bedre med skolen, klassekammeraterne eller forældrene eller at gå i en ny klub, få en læreplads, få en kæreste eller forlade det vante miljø. Det skal blot bygge på et ærligt ønske om noget konstruktivt i den unges liv. Se mere i hæftet **Relations- og mentorarbejde**.

→ **Kontrakt med den unge.** I nogle tilfælde kan der laves en skriftlig aftale eller "kontrakt" sammen med den unge, som denne føler sig forpligtet over for. Her kan man for eksempel aftale, at den unge får hjælp til at få et fritidsjob eller komme i gang med en sport, skal passe sin skolegang eller skal holde sig fri af kriminalitet. Dette kan eventuelt gøres i forlængelse af en personlig plan.

→ **Individ og gruppe.** Hvis den unge er en del af en gruppe med ekstreme holdninger, bør der tages stilling til, om der bør arbejdes parallelt med andre fra gruppen eller med gruppen som helhed. Det bør også afklares, om den unge har en central eller perifer position i gruppen.

Se også hæftet **Relations- og mentorarbejde**, der går i dybden med, hvordan der gennem tæt kontakt og dialog kan skabes positiv forandring hos den unge.

Mange af mulighederne for at støtte den unge findes i serviceloven

Det er især i lov om social service (serviceloven), at man finder de konkrete muligheder for at gennemføre en støttende indsats over for unge under 18 år. For eksempel kan udredning af den unge ske inden for rammerne af lovens bestemmelse om en børnefaglig undersøgelse. Serviceloven rummer også en række mulige foranstaltninger, der kan være med til at løse de problemer og behov, der er afdækket i den børnefaglige undersøgelse. Eksempelvis vil der efter serviceloven kunne udpeges en fast kontaktperson for den unge. Kontaktpersonen kan for eksempel fungere som mentor. Der vil også kunne formidles en række andre tilbud som praktik, ophold på uddannelsessted, døgnophold og familiebehandling. Under visse betingelser er der mulighed for at forlænge tilbudene, til den unge fylder 23 år.

Love og regler ændrer sig jævnligt. Tjek gældende lovgivning for at se mulighederne.

Bilag 1

Ofte anvendte forkortelser i det forebyggende arbejde

SSP og SSP+

Samarbejde mellem skole, sociale myndigheder og politi for at forebygge kriminalitet blandt børn og unge. SSP er de fleste steder i landet målrettet børn og unge fra indskolingsalderen, til de fylder 18 år. Mange kommuner har etableret SSP+, som udvider målgruppen til og med 25 år. SSP bygger på tværfagligt samarbejde og involvering af forældre og andre. Samarbejdet understøttes af retsplejeloven, der under visse betingelser giver mulighed for at dele informationer uden samtykke fra den unge eller indehaverne af forældremyndigheden.

SSPK

Kriminalforsorgen er endvidere blevet knyttet til det eksisterende arbejde i SSP og SSP+ for blandt andet at forebygge tilbagefald til kriminalitet gennem støtte til at genetablere en tilknytning til samfundet efter blandt andet endt afsoning.

PSP

Forebyggende samarbejde mellem politi, sociale myndigheder og psykiatrien. PSP arbejder med psykiatriske og kriminalitetsmæssige problemer hos personer over 18 år. Samarbejdet understøttes af retsplejeloven, der under visse betingelser giver mulighed for at dele informationer uden samtykke fra den person, som bekymringen omhandler.

SSD

Samarbejde mellem sociale myndigheder, sundhedsmyndigheder og personale i dagtilbud for at forebygge mistrivsel og sociale problemer blandt børn. SSD bygger på tværfagligt samarbejde og involvering af forældre. Samarbejdet understøttes af serviceloven, der under visse betingelser giver mulighed for at dele informationer uden samtykke fra indehaverne af forældremyndigheden.

PPR

Psykologisk-pædagogisk rådgivning. PPR er en indsats i kommunens sociale arbejde med psykisk helbredstruede børn under 18 år.

AKT

Er en kontaktlærer-funktion, der står for "adfærd, kontakt og trivsel". AKT-læreren skal i det daglige understøtte såvel enkelte elevers sociale kompetencer som klassernes sociale miljø. Det kan for eksempel dreje sig om problemer med mobning og elever, der af den ene eller anden årsag ikke ser ud til at trives.

UU

Ungdommens Uddannelsesvejledning støtter og rådgiver i forbindelse med unges uddannelses- og erhvervsmæssige ønsker til fremtiden.

Bilag 2

Bekymringskema i forbindelse med ekstremisme

Med dette skema kan du notere og vurdere tidlige bekymringstegn i relation til ekstremisme. Download [Bekymringskemaet](http://www.sm.dk) på www.sm.dk.

Bekymringstegn	Beskrivelse	Vurdering
Adfærd		
Holdninger		
Relationer		
Sammenfatning		

Eksempel på konkret brug af Bekymringskemaet

Bekymringstegn	Beskrivelse	Vurdering
Adfærd	A drikker meget. Er ofte oppe at slås i natlivet og efter fodboldkampe.	A synes at finde spænding og mening gennem volden.
Holdninger	A har ofte diskussioner i ungdomsklubben om indvandrere og deres ret til at være i Danmark.	A er tydeligvis meget negativ over for folk med anden etnicitet end hans egen. Han er dog ikke særlig ideologisk omkring det. Han synes snarere at gentage nogle få paroler, han har hørt fra andre.
Relationer	A er venner med en gruppe unge, der er kendt for at lave graffiti, opsætte klistermærker og sprede racistiske budskaber. Han har kun få venner uden for denne gruppe.	A er næppe et kernemedlem af gruppen, snarere et perifert medlem.
Sammenfatning		Samlet vurderes A som sårbar over for at blive mere voldelig og mere aktiv i den gruppe, han er en del af. En egentlig udredning og støttende indsats vurderes derfor som velbegrundet.

Bilag 3

Udredningsskema i forbindelse med ekstremisme

De risikofaktorer, beskyttende faktorer, motivationsfaktorer, ideologiske faktorer, barrierer og fremadrettede handlemuligheder, der knytter sig til den enkelte unge, kan beskrives og vurderes i dette skema.

Download [Udredningsskemaet](http://www.sm.dk) på www.sm.dk.

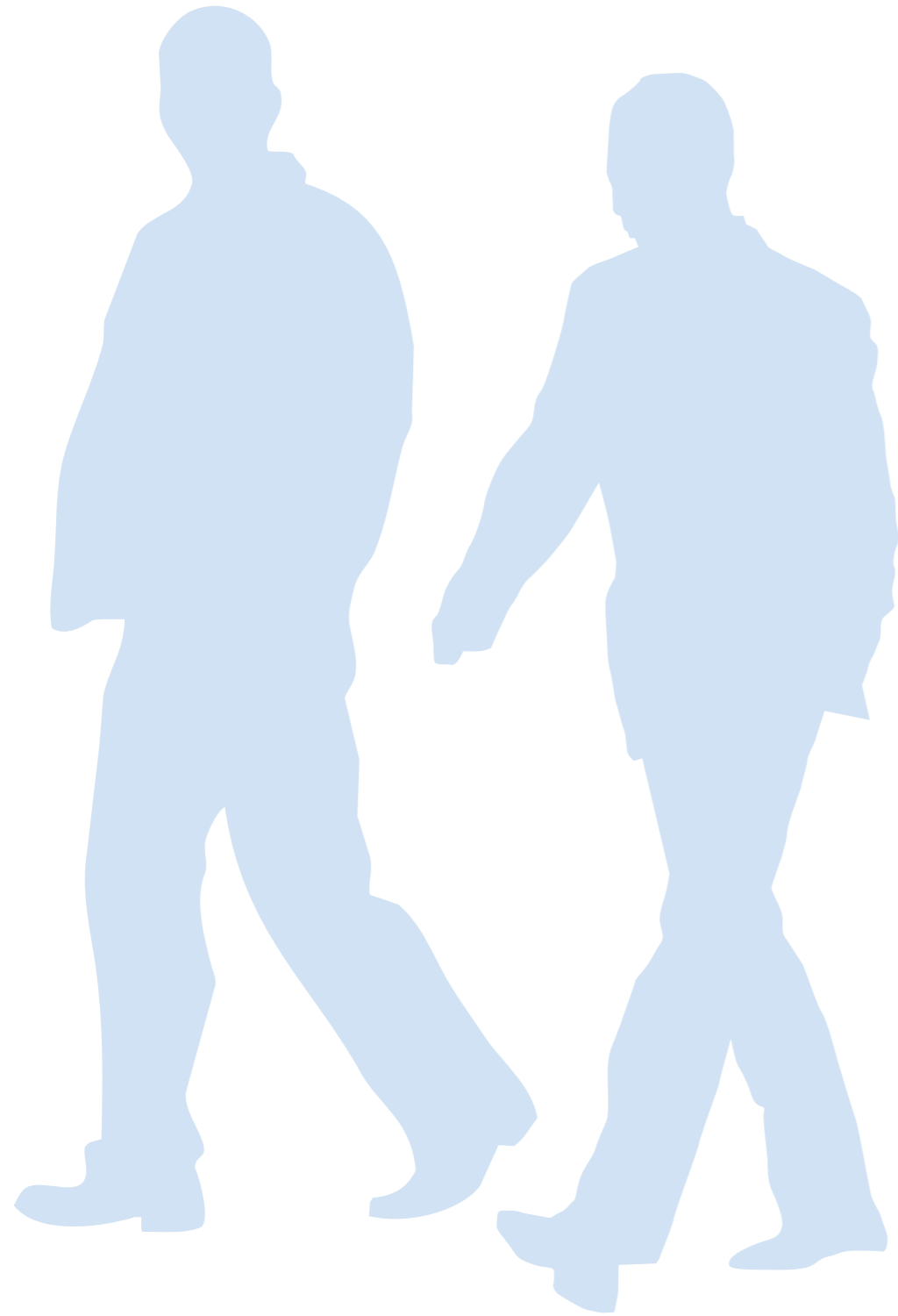
Risikofaktorer og beskyttende faktorer	Beskrivelse og vurdering	Forandringspotentiale og handlemuligheder
- Personlige		
- Familiemæssige		
- Sociale		
Motivationsfaktorer		
Ideologiske faktorer		
Barrierer		

Eksempel på konkret brug af Udredningsskemaet

Risikofaktorer og beskyttende faktorer	Beskrivelse og vurdering	Forandringspotentiale og handlemuligheder
- Personlige	B bliver let hidsig og har svært ved at håndtere sin vrede. Han har været oppe at slås på skolen flere gange. De fleste, der kender B, bedømmer ham som godt begavet og loyal og hjælpsom over for dem, han har tillid til.	B har gode kvaliteter, der kan bygges videre på – han skal blot have de rigtige tilbud. I forhold til problemet med at håndtere vrede tilbydes han samtaler med skolepsykologen.
- Familiemæssige	Far og mor er skilt. B bor med to brødre sammen med moren. Moren har været indlagt to gange med stress-problemer. Særligt B's ældre bror virker meget fornuftig og kan vise sig at blive en nyttig støtte for B.	Der knyttes så vidt muligt en kontaktperson til familien. Målet er at hjælpe alle tre drenge til at tage mere ansvar for sig selv og hinanden og derved aflaste moren.
- Sociale	B er stoppet med at gå til fodbold. Bruger det meste af sin tid sammen med en gruppe på syv andre, hvoraf to har været indblandet i kriminalitet. Gruppens indflydelse på B vurderes som negativ. Gruppen er blandt andet blevet set lave graffiti med voldstrusler vendt mod "danskerne", "jøderne" og slagord vendt mod "besættelsen af Afghanistan og Palæstina". I flere tilfælde har politiet desuden været tilkaldt, da gruppen har chikaneret andre i en sådan grad, at det endte i voldelige sammenstød. De syv af drengene i gruppen er i alderen 15–19 år. De synes alle at se meget op til gruppens leder, C, som er 26 år. C er kendt for at fremsætte argumenter, som "retfærdiggør" voldshandlinger.	Der arbejdes på styrket inklusion af B i skole og fritidstilbud – gerne at han starter til fodbold igen. Både B og et par af de andre drenge har brug for positive voksenrelationer. B's tidligere fodboldtræner er også en af vores dygtige gadeplansmedarbejdere. Der arbejdes på, at han kan blive mentor for B.
Motivationsfaktorer	B synes at have et stort behov for anerkendelse og at have en tæt relation til en person, han kan se op til. At B ser op til gruppens leder, C, menes at være en stærk drivkraft for ham og vurderes at gøre B letpåvirkelig over for C's budskaber om brug af voldelige midler.	Øget inklusion i skole og fritidsliv vil måske kunne imødekomme B's behov for anerkendelse og socialt samvær. En mentor til B vil forhåbentlig kunne opbygge en stærk relation og derved udgøre en alternativ rollemodel.
Ideologiske faktorer	I historietimerne har B, ligesom flere af de andre i gruppen, talt om de muslimske krigshelte, der kæmpede mod de kristne i middelalderen. Han siger, det er det samme, der sker i dag i Afghanistan og Irak, og at det er i orden at bekæmpe de vestlige lande med alle midler. Umiddelbart fremstår B's argumenter som usammenhængende og overfladiske. Han synes i høj grad at gentage nogle få paroler, han har hørt fra andre.	Selvom det primært vurderes at være andre faktorer end de ideologiske, der påvirker B, er det aftalt med B's lærer i samfundsfag, at der holdes en temauge om konflikterne i Mellemøsten og Danmarks politik på området. Skolen ses at have en vigtig rolle i forbindelse med at nuancere og diskutere samfundsmæssige spørgsmål.
Barrierer	B kan måske gøres interesseret i sport og nye venskaber. Men lige nu ser det ud til, at C og nogle af de andre i gruppen virker meget dominerende på B. Han er formentligt bekymret for deres reaktion, hvis han søger at forlade gruppen.	Mentoren bør anerkende B's venskab med de andre i gruppen. Men det er håbet, at mentorrelationen og tilbud om fritidsjob, medlemskab i klub eller andet kan få gruppen til at fylde mindre i B's liv. Måske kan det også give ham en platform, der giver ham mod på helt at droppe gruppen. Det anbefales i øvrigt, at der arbejdes parallelt med nogle af de andre unge i gruppen – navnlig andre perifert tilknyttede medlemmer som B.

Her kan du få mere information om ekstremisme og forebyggelse

www.sm.dk

**METODER I ARBEJDET
MED RADIKALISERING**
En del af håndbogserien
'Forebyggelse af ekstremisme'

UDGIVET AF:
Social- og Integrationsministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K
www.sm.dk

UDGIVET: Marts 2012
OPLAG: 2000
Dansk sprogversion, 1. oplag

TEKST:
Social- og Integrationsministeriet

DESIGN OG GRAFISK OPSÆTNING:
Aller Client Publishing

FOTO:
iStockphoto og Scanpix
Foto side 25: Michael Daugaard
Foto side 37: Jens V. Nielsen

KOMMUNIKATIONS RÅDGIVNING:
Rostra Kommunikation A/S

TRYK:
Rosendahls - Schultz Grafisk a/s

ISBN-nr: 978-87-7546-267-4
(trykt udgave)
ISBN-nr: 978-87-7546-266-7
(elektronisk udgave)

PUBLIKATIONEN KAN BESTILLES HOS:
Social- og Integrationsministeriet
Lovekspeditionen
Holmens Kanal 22
1060 København K
E-post: p-lex@sm.dk

